

Verantwoord beleggen

Kwartaalrapport 2e kwartaal 2020

Thema: duurzaam bosbeheer

Stichting Pensioenfonds SNS REAAL

INHOUDSOPGAVE

1. INTRODUCTIE	4
2. ALGEMENE ONTWIKKELINGEN IN HET TWEEDE KWARTAAL 2020	5
3. THEMA ONDER DE LOEP - DUURZAAM OMGAAN MET SCHAARSE GRONDEN EN BOSSEN	7
4. ACTIEF AANDEELHOUDERSCHAP.....	8
4.1. Engagements	8
4.2. Stemmen.....	10
5. HET BELEGBAAR UNIVERSUM.....	12
5.1. Bedrijven.....	12
5.2. Landen (Staatsobligaties).....	13
6. MEETBARE IMPACT	14
BIJLAGEN	15
Uitsluitingen: bedrijven	15
Uitsluitingen: landen.....	23
DISCLAIMER	25

ACTIAM behoudt alle rechten (inclusief auteursrechten, handelsmerken, patenten en elk ander intellectueel eigendomsrecht) met betrekking tot alle informatie in deze publicatie (inclusief alle teksten, grafische afbeeldingen en logo's). U mag de informatie in dit document in geen enkele vorm kopiëren, publiceren, distribueren of reproduceren zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van ACTIAM.

1. Introductie

Urgenda, één van de machtigste milieuorganisaties van Nederland, heeft biomassa onlangs afgedaan als duurzame energiebron. Volgens Urgenda-directeur Minnesma is het subsidiëren van hout-gestookte biomassacentrales “een vergissing” en moet Nederland vooral aardgas blijven gebruiken. De publicatie heeft geleid tot een golf van kritiek vanuit de Tweede Kamer over het gebruik van biomassa, wat ondersteund wordt door de bevindingen van de Sociaal-Economische Raad (SER) waarin wordt geadviseerd de subsidies voor houtstook af te bouwen. Biomassa is echter een belangrijke pijler in het klimaatbeleid van Nederland en de discussie over wordt veelal ongenueanceerd gevoerd. Deze nuances zijn echter cruciaal in de mate waarin biomassa daadwerkelijk een positieve rol kan spelen in het behalen van klimaatdoelen. Daarbij moet de discussie in een bredere context worden gevoerd over de risico's van overmatig landgebruik, wat leidt tot onder andere het verlies aan biodiversiteit, waarvan steeds duidelijker wordt dat het een enorme financiële impact heeft op de economie en daarmee de investeringen van beleggers.

De laatste tijd nemen bezwaren tegen biomassa toe. Bij het verbranden van hout komt namelijk in één keer alle CO₂ vrij die in tientallen jaren in de natuur is vastgelegd. Deze CO₂ draagt op korte termijn bij aan klimaatverandering zolang nieuw aangeplante bomen nog niet volgroeid zijn. In het debat over het gebruik van biomassa worden echter belangrijke nuances weggelaten. Biomassa kan wel degelijk een positieve bijdrage leveren aan het bereiken van de klimaatdoelstellingen, mits er aan strikte voorwaarden wordt voldaan. Gebruik bij voorkeur alleen afvalhout of andere materialen die anders in de natuur zouden achterblijven. De CO₂ die door verbranding wordt uitgestoten, zou in dat geval ook zonder gebruik voor biomassa zijn vrijgekomen door het natuurlijke rottingsproces.

Nederland heeft al vastgelegd dat het bijstoken van biomassa door energiecentrales alleen mag als de CO₂-uitstoot minimaal 70 procent lager is dan bij de verbranding van fossiele brandstoffen. In dat geval is biomassa een duurzamer alternatief dan kolen of aardgas, maar daarmee doet zich een prangende vraag voor of we wel voldoende capaciteit op onze aarde hebben om aan de vraag naar energieopwekking uit biomassa te voldoen. Onderzoek laat een grote bandbreedte in schattingen van behoefte aan en beschikbaarheid van biomassa zien. Onderzoeksbureau PBL stelt dat beschikbaarheid samenhangt met onder andere de beschikbare grond voor biomassateelt, de hoeveelheid restmateriaal die na de oogst op land- en bosbouwgrond moet achterblijven in verband met de bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid en de beschikbaarheid van water. Ook vormt het verlies van biodiversiteit een reëel risico wat voorkomen dient te worden.

De discussie over het gebruik van biomassa moet daarom verder gaan dan alleen of het qua uitstoot een duurzaam alternatief voor fossiele brandstoffen is. Hierbij is het van belang niet alleen naar biomassa te kijken, maar in combinatie met activiteiten zoals landbouw. Door de groeiende wereldbevolking zal de druk op de aarde verder toenemen en neemt de concurrentie om de al schaarse natuurlijke hulpbronnen toe. De risico's die hieruit voortvloeien, zoals ontbossing en verlies van biodiversiteit, nemen daardoor alleen maar verder toe, waarbij we steeds meer inzicht krijgen dat dit ook financiële consequenties heeft. Zo publiceerde de DNB recent twee onderzoeksrapporten over de grote risico's die de Nederlandse financiële sector loopt als gevolg van biodiversiteitsverlies, wat een antwoord vereist vanuit zowel de overheid als beleggers hoe hier mee om te gaan.

ACTIAM levert een actieve bijdrage aan het vormen van een antwoord op deze uitdaging. Enerzijds werkt ACTIAM aan het in kaart brengen van de impact van ontbossing en biodiversiteitsverlies voor de financiële sector. In hoofdstuk 3 van dit kwartaalrapport gaan we dieper in op deze risico's en wat onze visie is op duurzaam bosbeheer. Anderzijds werkt ACTIAM actief aan het tegengaan van ontbossing en het verlies van biodiversiteit in onze beleggingsportefeuilles door het voeren van engagements en het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven die risico's lopen door het niet duurzaam omgaan met natuurlijke hulpbronnen (zie hoofdstuk 4). Het onvoldoende tegengaan van ontbossing kan daarbij leiden tot uitsluiting. In hoofdstuk 5 geven we hiervan een voorbeeld. Tot slot staan we stil bij initiatieven vanuit ACTIAM om ontbossing in kaart te brengen, met als doel in 2030 geen ontbossing meer te hebben in onze portefeuilles, en hoe er wordt gewerkt aan het mogelijk maken van investeringen in herbebossing (hoofdstuk 6).

2. Algemene ontwikkelingen in het tweede kwartaal 2020

Verduurzaming indexfondsen

In het afgelopen kwartaal heeft ACTIAM haar indexfondsen verder verduurzaamd. Dat betekent dat ACTIAM nu voor haar totale fondsportefeuille naast sociaal-ethische principes ook strenger screent op financieel-materiële principes. Het percentage bedrijven dat door deze recente aanscherping wordt uitgesloten - omdat zij onvoldoende voorbereid zijn op de transitie naar een duurzame samenleving - stijgt hiermee van 5% naar 20%.

Een jaar geleden heeft ACTIAM haar duurzaamheidsbeleid verder aangescherpt, wat nu resulteert in de verdere verduurzaming van de indexfondsen. In het duurzaamheidsbeleid beoordeelt ACTIAM of bedrijven voldoende aanpassingsvermogen hebben om de transitie naar een duurzaam bedrijfsmodel te maken. Door ESG als financieel-materiële risico-indicator toe te voegen, optimaliseert ACTIAM het risico-rendementsprofiel van de fondsen. Welke bedrijven hebben grote financiële risico's door ontwikkelingen zoals klimaatverandering, waterverbruik, menselijk kapitaal en grondstoffen schaarste? Bedrijven die deze risico's onvoldoende mitigeren worden niet opgenomen in de duurzame indexfondsen.

ACTIAM paste deze principes al toe en rolt dit nu ook uit voor haar indexfondsen. Op basis van zeven fundamenteel-materiële thema's maakt ACTIAM inzichtelijk hoe bedrijven zich voorbereiden op de overgang naar een duurzame samenleving en het opereren binnen de grenzen van onze planeet; zoals water neutrale portefeuilles en geen ontbossing of verlies van biodiversiteit in 2030. Ook kijkt ACTIAM of deze bedrijven in staat zijn om maatschappelijke controverses - waarbij ACTIAM zich baseert op andere de UN Global Compact en OECD-richtlijnen) - op te lossen en te voorkomen.

Voor de nieuwe fondsen kunnen de deelnemers via een dashboard volgen hoe zowel het financieel als het sociaal rendement, inclusief de CO₂- en de watervoetafdruk van de beleggingen, over de loop van de tijd veranderen. Het dashboard geeft inzicht in de uitsluitingen, klimaat- en waterrisico's en de inspanningen op gebied van engagement en stemmen.

Opkomende wet- en regelgeving

Gedreven door het Klimaatverdrag van Parijs, de EU Green Deal, het EU-actieplan voor de financiering van duurzame groei en het huidige momentum in de markt, wordt de financiële sector geconfronteerd met de introductie van nieuwe initiatieven, standaarden en verplichtingen die betrekking hebben op het verbeteren van de duurzaamheid van de economie en beleggingen. Om ervoor te zorgen dat ACTIAM namens haar klanten volledig voldoet aan deze ontwikkelingen, volgen we deze ontwikkelingen op de voet en dragen we bij aan de consultaties. ACTIAM heeft hiervoor een cross functionele werkgroep opgericht met leden van verschillende afdelingen binnen de organisatie. Hoewel de complexiteit en regeldruk onder beleggers hierdoor toeneemt, beschouwt ACTIAM dit als noodzakelijk om onze economie veerkrachtiger en duurzamer te maken, en verwelkomen daarom de implementatie ervan.

De werkgroep heeft de voor ACTIAM geldende verplichtingen in kaart gebracht en is dieper ingegaan op vereisten, waaronder de openbaarmakingsverordening van de Europese Unie die van toepassing zal zijn vanaf maart 2021. Dit omvat ook de EU-taxonomie, waar de informatieverplichtingen van toepassing zullen zijn vanaf januari 2022. Ook implementeert ACTIAM de verplichtingen als ondertekenaar van de Principles for Responsible Investment (PRI) de richtlijnen van Taskforce on Climate Related Disclosures (TCFD). In onderstaand overzicht staan enkele voorbeelden van initiatieven die op vermogensbeheerders van toepassing zijn:

Instantie	Standaard/vereiste
Aanbevelingen van de Nederlandsche Bank (DNB)	- Versterk de samenwerking binnen de sector - Verhoog de transparantie - Veranker duurzaamheid verder in het risicobeheerbeleid - Verbeter de beschikbaarheid, kwaliteit en standaardisatie van ESG-informatie - Wetenschappelijk onderzoek doen naar effecten van ESG op beleggingen
Richtlijnen van de Taskforce on Climate Related Disclosure (TCFD)	- Voer scenarioanalyses uit op de effecten van klimaatverandering - Beschrijf het proces voor het identificeren, beoordelen en beheren van klimaatgerelateerde risico's (governance, strategie en risicomanagement) - Beschrijf de gestelde doelen en prestaties ten opzichte van doelstellingen
EU-taxonomie	- Classificeer economische activiteiten van bedrijven waarin belegd wordt en bepaal of deze in lijn zijn met de criteria van de EU-taxonomie om als ecologisch duurzaam te worden aangemerkt - Publiceer de mate waarin fondsen voldoen aan de opgestelde criteria
UCITS Directive en AIFMD	- Integreer duurzaamheidsrisico's in procedures en controles - Rapporteer over duurzaamheidsfactoren en duurzaamheidsrisico's

ACTIAM data-strategie

ACTIAM voert een uitgebreide datastrategie die aansluit op haar missie en visie. In deze strategie combineert ACTIAM duurzaamheidsdata van verschillende bronnen en gebruikt deze als input voor haar beleggingsbeslissingen en voor output voor haar niet-financiële resultaten. Waar ACTIAM al decennia bekend staat om haar hoge mate van duurzaamheid is het duurzaamheidsprofiel de laatste paar jaren verstevigd door het integreren van duurzaamheidsdata in de beleggingsprocessen en rapportage uitingen. Zo zijn onder andere de nieuwe duurzame indexfondsen tot stand gekomen op basis van een uitgebreide kwantitatieve screening. Ook is het ACTIAM Impact Wereld Aandelenfonds een mooi voorbeeld hoe een kwalitatieve screening en het gebruik van duurzaamheidsdata tot een mooi beursgenoteerd impactfonds kunnen leiden. Tevens heeft ACTIAM voor verschillende klanten dashboards gelanceerd waarin duurzaamheidsinformatie en financiële informatie gecombineerd weergegeven worden. Daarmee worden er nieuwe inzichten geboden aan klanten. Zo worden de ESG-scores, ESG-risico's, CO₂-uitstoot, schaars watergebruik en bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen (SDG's) weergegeven alsmede de mate waarin de beleggingen bijdragen aan het overschrijven van de grenzen van de planeet ("planetaire grenzen") en de financiële performance.

De datastrategie biedt de mogelijkheid om verschillende databronnen te koppelen aan de beleggingen van ACTIAM. Dit biedt vele mogelijkheden. Zo is alle duurzaamheidsdata beschikbaar gesteld aan de ACTIAM-portfolio managers door middel van een intern dashboard; hiermee kunnen de portfolio managers nog beter geïnformeerde beleggingsbeslissingen maken. Het beleggingsuniversum kan gescreend worden op het duurzaamheidsbeleid van ACTIAM via een "screening-model". Er worden via het "ESG-scoremodel" automatisch ESG-scores berekend van bedrijven die vervolgens verrijkt worden met de fundamentele analyse van de ACTIAM-analisten. De meest recente ontwikkeling is een dashboard dat institutionele klanten (zoals pensioenfondsen en verzekeraars) ontzorgt in hun rapportageverplichtingen. Met de opkomende wet- en regelgeving op het vlak van duurzaamheid en duurzaamheidsrisico's, zoals beschreven in de vorige paragraaf, wordt er van pensioenfondsen en verzekeraars niet alleen verwacht dat ze anders gaan acteren, maar ook dat ze transparanter zijn over hun duurzaamheidsrisico's, voortgang op eigen gestelde doelen en bijdrage aan thema's zoals mensenrechten, klimaat, biodiversiteit en waterschaarste. Door middel van het nieuwe ontwikkelde dashboard kunnen institutionele klanten inzichten krijgen in de portefeuille en tegelijkertijd rapporteren volgens de nieuwe norm. Ook is ACTIAM samen met Zwitserleven een project gestart waarbij duurzaamheidsinformatie tot op het niveau van de pensioendeelnemer inzichtelijk gemaakt kan worden. Dit maakt dat pensioendeelnemers niet alleen inzicht krijgen in hun opgebouwde pensioen, maar ook wat de impact is die ze tot dat moment hebben gehad en de mate waarin ze bijgedragen hebben aan de langetermijndoelen van Zwitserleven.

ACTIAM belegt opnieuw in duurzame obligaties

Duurzame obligaties passen bij de ambitie van ACTIAM om voor haar klanten zo breed mogelijk bij te dragen aan de financiering van duurzame activiteiten. Het afgelopen kwartaal investeerde ACTIAM daarom opnieuw in leningen van bedrijven in zowel de financiële als niet-financiële sector. Zo heeft ACTIAM geïnvesteerd in duurzame obligaties van E.ON, Caixabank, Prologis, Alliander, NRW Bank, Arkea, KBC, BASF, BBVA en Philips. Onderstaand zijn een aantal voorbeelden uitgelicht van duurzame obligaties waarin ACTIAM heeft geïnvesteerd:

- Het Duitse chemieconcern BASF gaf in mei de eerste Green Bond uit om projecten te financieren met betrekking tot hernieuwbare energie en producten, productietechnologieën en processen die eco-efficiënt en/of circulair adaptief zijn. Een voorbeeld in de laatste categorie zijn de innovatieve technologieën die BASF ontwikkelt voor het recycleren van plastic.
- Een heel andere soort obligatie waarin belegd is, is de pandemie-obligatie van BBVA. De Spaanse bank kwam met deze sociale obligatie naar de markt met als doel om de hulpverlening van Covid-19 in Spanje te stimuleren en financieren. De opbrengsten zijn bestemd voor sociale projecten die erop gericht zijn de ernstige maatschappelijke impact van de pandemie te verzachten.
- Ook Philips heeft afgelopen kwartaal een obligatie uitgegeven met een duurzaam karakter. ACTIAM investeerde voor de tweede keer in deze bond waarmee bijzondere projecten worden gefinancierd zoals Research & Development met betrekking tot gevaarlijke stoffen, circulariteit en levenslange betrouwbaarheid. Andere voorbeelden van een project zijn renovatieoplossingen voor MRI-systemen, opwindbare hartslagmeters en "Philips Community Life Centers".

3. Thema onder de loep - duurzaam omgaan met schaarse gronden en bossen

Biodiversiteit en het gebruik van hulpbronnen zijn zeer materiële onderwerpen voor economische activiteiten. Overexploitatie van deze hulpbronnen kan leiden tot afnemende beschikbaarheid ecosysteemdiensten zoals bestuiving, bodemproductiviteit en waterbeschikbaarheid, waardoor investeringen in verschillende sectoren worden blootgesteld aan toenemende risico's. Hoewel sommige sectoren misschien niet de directe impact van milieuschade op hun activiteiten merken, zoals de landbouwsector, vormen verstoringen in de toeleveringsketen aanzienlijke risico's voor afnemers. Ten slotte nemen juridische en reputatierisico's toe aangezien overheden en consumenten steeds duurzamere normen verlangen van bedrijven. Hoewel het nog steeds moeilijk is om de exacte impact van biodiversiteitsverlies voor financiële investeringen te kwantificeren, wordt potentiële impact duidelijker. ACTIAM draagt actief bij aan het in kaart brengen van deze impact.

Ten eerste was ACTIAM lid van de klankbordgroep van het DNB/PBL-rapport 'Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?'¹, waarbij beide instituten hebben berekend dat de Nederlandse financiële sector voor 510 miljard euro aan financieringen heeft uitstaan met een hoge of zeer hoge afhankelijkheid van biodiversiteit en ecosysteemdiensten. Alleen al 28 miljard euro aan investeringen is direct afhankelijk van dierlijke bestuiving, waarvan we weten dat deze al jaren afneemt. Naast risico's op productieverliezen lopen financiële instellingen ook aanzienlijke reputatie- en transitierisico's als zij bedrijven financieren die een grote negatieve impact hebben op biodiversiteit. Het rapport geeft aan dat het belangrijk is dat financiële instellingen op tijd in kaart brengen in welke mate hun portefeuilles zijn blootgesteld aan biodiversiteitsrisico's. Om deze risico's te mitigeren heeft ACTIAM al enkele jaren geleden zich als doel gesteld om in 2030 via haar beleggingen geen ontbossing meer te creëren. Dit beleid is onderdeel van de nieuwe geïntroduceerde indexfondsen.

Ten tweede was ACTIAM medeauteur van het rapport 'Biodiversity - opportunities & risks for the financial sector'² waarin acht financiële instellingen onder leiding van de DNB aangeven hoe financiële instellingen kunnen worden geraakt door risico's als gevolg van het verlies van biodiversiteit. Nu de wereldwijde biodiversiteit een kritiek omslagpunt dreigt te bereiken, is het belangrijk dat financiële instellingen beseffen hoe hun investeringen zowel direct als indirect de biodiversiteit beïnvloeden. Maar ook omgekeerd is het belangrijk dat ze zich realiseren dat hun investeringen worden beïnvloed door bijvoorbeeld ontbossing, een afname van bodemvruchtbaarheid en bestuiving, verlies van soortendiversiteit of een tekort aan schoon water. In het rapport wordt uitgelegd welke risico's en kansen er zijn voor financiële instellingen. Daarnaast wordt uitgebreid besproken hoe de deelnemende financiële instellingen biodiversiteit nu al als materieel thema meenemen in hun analyses en besluitvorming. Het rapport heeft tot doel financiële instellingen te stimuleren om biodiversiteitsverlies mee te nemen in hun beleid en investeringsbeoordelingen.

Hoewel de uitdagingen talrijk zijn, is er ook steeds meer oog voor de financiële kansen die deze uitdagingen bieden. Risico's als gevolg van ontbossing en verlies van biodiversiteit kunnen worden aangepakt door bedrijven, om te profiteren van duurzame productiemethoden en een groeiende marktvraag. Ontbossingsvrije methoden zijn onder meer gebaseerd op het verbeteren van de productiviteit per hectare, waardoor de inputkosten worden verlaagd en de winstgevendheid wordt verhoogd. Bovendien kan een prijspremie voor producten zonder ontbossing, zelfs als deze klein is, de winstgevendheid verhogen.

Duurzame praktijken in de bosbouw blijken bijvoorbeeld een grote positieve impact te hebben en oplossingen te bieden voor verschillende milieu- en sociale vraagstukken, terwijl deze een gezond en duurzaam rendement opleveren. Het oogsten van bosproducten is een voorbeeld van een lucratieve combinatie tussen inspanningen op het gebied van productie en natuurbehoud. Het Braziliaanse bedrijf Natura, een cosmeticafabrikant, is een voorbeeld van een bedrijfsmodel dat op dergelijke activiteiten is gericht. Het bedrijf profiteert van de rijke biodiversiteit van de Amazone als primair gebied voor de inkoop van grondstoffen voor zijn producten, terwijl het sterk gericht is op het bevorderen van de biodiversiteit van de regio. Om de ontbossing te stoppen betreft het bedrijf lokale gemeenschappen waarbij kleine boeren jaarlijks worden betaald voor het behoud van het regenwoud, waardoor het financieel aantrekkelijker wordt dan hetzelfde gebied te ontbossen.

Steeds meer initiatieven en partijen stimuleren en ondersteunen zowel bedrijven als investeerders bij het aanboren van duurzame oplossingen voor economische activiteiten. De Forest Stewardship Council (FSC) ontwikkelt erkende normen voor het duurzaam beheer van bossen, waarbij het uitgangspunt is dat bosbouw en bescherming van bossen samen kan gaan. FSC is daarmee een waardevolle kennispartner van ACTIAM, essentieel bij de beoordeling van de praktijken van bedrijven op het gebied van bosbeheer. Zodoende wordt het gebruik van de FSC-certificering door ACTIAM aangemoedigd in de engagementgesprekken met partijen in de keten.

¹ https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/3989_-_biodiversiteit_en_de_financiele_sector_-_een_kruisbestuiving.pdf

² https://www.dnb.nl/en/binaries/Biodiversity%20opportunities%20risks%20for%20the%20financial%20sector_tcm47-389029.pdf

4. Actief aandeelhouderschap

ACTIAM heeft als doelstelling dat uiterlijk in 2030 alle portefeuilles ontbossingsvrij zijn. Om dit te bereiken, voert ACTIAM al enkele jaren gesprekken met bedrijven om mogelijke ontbossing in toeleveringsketens te identificeren en tegen te gaan. Ter ondersteuning van deze engagements, heeft ACTIAM samen met andere investeerders ‘investor statements’ uitgebracht.

4.1. Engagements

Engagements omtrent duurzaam landgebruik

Recentelijk heeft ACTIAM verschillende ontwikkelingen gezien op het gebied van aan ontbossing gerelateerde opdrachten. Via het Investor Initiative for Sustainable Forests, gecoördineerd door de PRI en Ceres, richt ACTIAM zich op de risico's van ontbossing binnen de toeleveringsketens van veeteelt en sojabonen. Bij het initiatief zijn meer dan 30 bedrijven betrokken die soja en/of veeteelt in Latijns-Amerika, een regio met een hoog risico op ontbossing. Als actieve co-leider van vier van deze contacten met bedrijven die betrokken zijn bij verschillende delen van de toeleveringsketen, heeft ACTIAM bijzondere zorgen met betrekking tot vleesverpakkers waarvan activiteiten vaak het doelwit waren van beschuldigingen van ontbossing in hotspots voor biodiversiteit. Traceerbaarheid en transparantie blijven onvoldoende bij sommige bedrijven in deze sectoren die, samen met andere kwesties, hebben geleid tot een herziening van het bedrijf JBS S.A. door ACTIAM (zie paragraaf 4.1).

Ook binnen de toeleveringsketen van palmolie betrekken we bedrijven bij het onderwerp ontbossing door middel van individuele engagementgesprekken en het aansluiten bij collectieve engagementinitiatieven, zoals de UN PRI Investor Working Group on Sustainable Palm Oil. In deze engagements worden er gesprekken gevoerd met bedrijven in de hele palmolieketen, van producenten tot retailers, om de ontbossingsrisico's aan te pakken. ACTIAM volgt en rapporteert nauwgezet de voortgang van bedrijven bij belangrijke stappen op het gebied van milieubescherming, essentieel om ontbossing tegen te gaan. Een voorbeeld daarvan is palmolieproducent Golden Veroleum Liberia, een dochteronderneming van Golden Agri Resources, bij de implementatie van hun ‘Sustainability Action Plan’. Van verschillende kwesties, waaronder zowel milieu- als sociale onderwerpen, volgen we nauwgezet de vaststelling van zowel mitigatie als structuren om ontbossing en exploitatie in gebieden met een hoge natuurwaarde en koolstofarme gebieden (HCV/ HCS) door het bedrijf te voorkomen.

Investor statements ter ondersteuning van engagements

Als onderdeel van onze aanpak naar land en biodiversiteit, heeft ACTIAM in het recente kwartaal de handen ineengeslagen met andere investeerders om onze zorgen te uiten over de wereldwijde ontbossing. In juni 2020, heeft ACTIAM samen met 28 investeerders wereldwijd een oproep gedaan aan de Braziliaanse overheid om de toenemende ontbossing in het land een halt toe te roepen. De brief, die is verzonden naar verschillende Braziliaanse ambassades, benadrukt de zorg van beleggers over de mogelijke achteruitgang van het beleid ter bescherming van het milieu en de lokale bevolking. Dit vergroot de risico's op ontbossing in de keten en daarmee ook voor onze beleggingen.

Dit initiatief sluit aan bij ACTIAM's beleid en onze activiteiten om ontbossingsrisico's hoger op de agenda te krijgen. Een voorbeeld van dergelijke activiteiten is de oproep over het soja embargo in de Amazone³ (september 2019), waarin ACTIAM samen met enkele andere investeerders en ondernemingen streed voor het behoud van het soja embargo, een overeenkomst uit 2006 waarin staat dat sojaproductie in de Amazoneregio alleen plaats mag vinden op bestaande landbouwgronden. ACTIAM zoekt voortdurend naar mogelijkheden om het stoppen van ontbossing te bespreken met alle belanghebbenden, van ondernemingen tot financiële instellingen en overheidsorganen.

Investor statements gerelateerd aan COVID-19

Naast bovenstaande statements heeft ACTIAM gedurende het tweede kwartaal ook enkele initiatieven gesteund omtrent de COVID-19 pandemie. De afgelopen maanden heeft de focus gelegen op het onder controle krijgen en houden van het virus. Nu de ergste druk voorbij is, kan er langzaam ook gekeken worden naar het herstel van de economie, maar ook naar de onderliggende oorzaken om hiervan te leren en een eventuele nieuw golf van het COVID-19 virus of een nieuwe pandemie te voorkomen.

Een voorbeeld hiervan is het statement van de Dutch Sustainable Growth Coalition waarin 224 Nederlandse bedrijven en financiële instellingen de Nederlandse overheid oproept om het herstel na de COVID-19 crisis vooral ook een duurzaam en

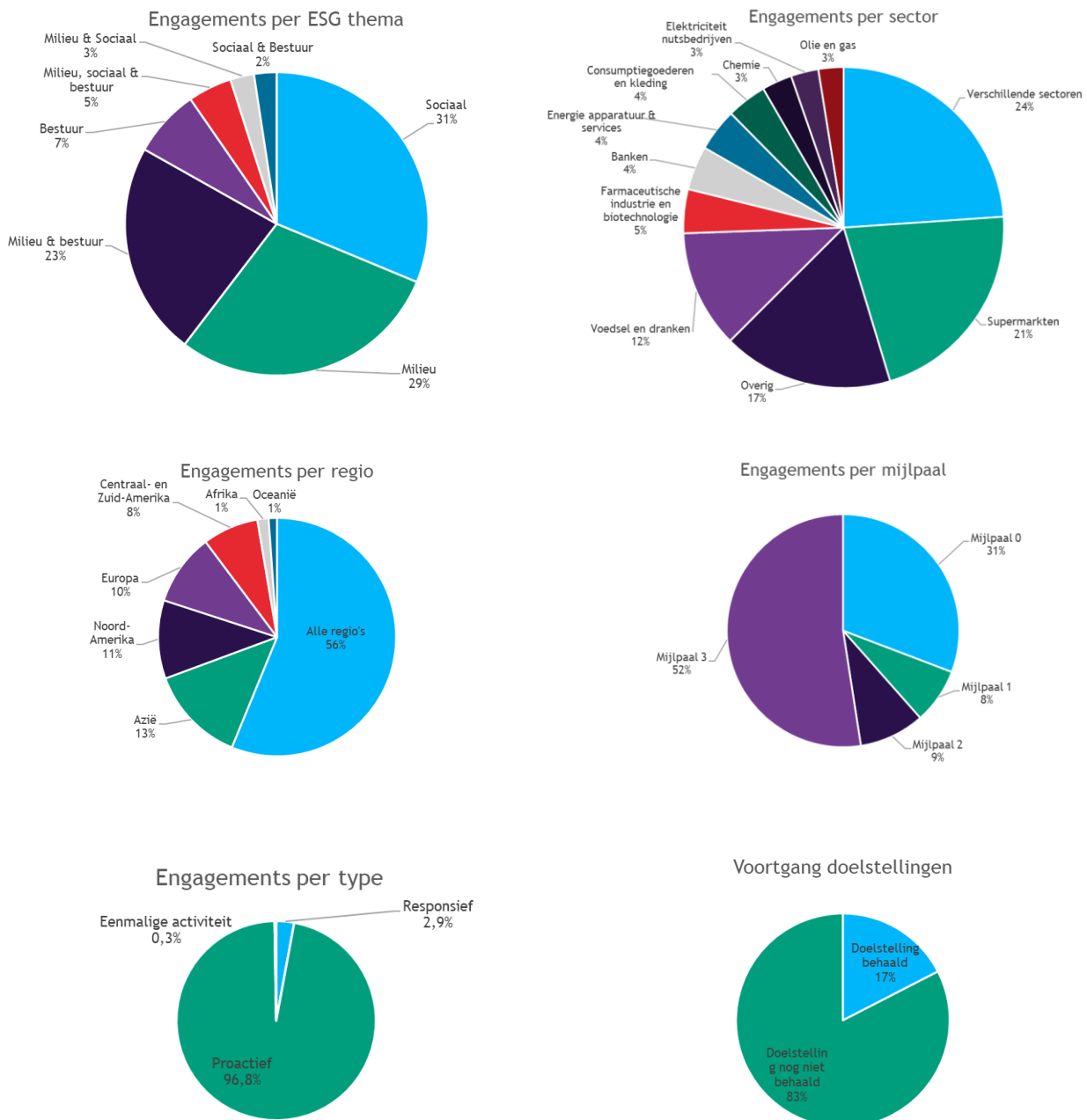
³ <https://cdn.fairr.org/2019/12/03124646/Open-letter-on-soy-and-the-Amazon.pdf>

groen herstel te laten zijn. Tegelijkertijd beloven de ondertekenaars om duurzaamheid te blijven verankeren in hun bedrijfsvoering.

In het licht van COVID-19 heeft ACTIAM het belang van goede voeding en toegang tot goede en betaalbare gezondheidszorg nogmaals benadrukt. Onder leiding van de Access to Nutrition Index (ATNI) roept ACTIAM internationale fabrikanten van voedingsmiddelen en dranken op om wereldwijde uitdagingen op gebied van voeding in acht te nemen, de voedingswaarde van hun producten te verhogen en onder hun klanten meer bewustwording over het onderwerp te creëren. Voedingsgerelateerde problemen, zoals ondervoeding, maar ook obesitas en tekorten aan specifieke mineralen, kunnen het risico besmet te raken met ziektes zoals COVID-19 of hier mogelijk zelfs aan te overlijden vergroten. Bij de farmaceutische industrie heeft ACTIAM nogmaals benadrukt dat het hun kernverantwoordelijkheid is om wereldwijd betaalbare toegang te geven tot gezondheidsproducten en geneesmiddelen. Ook is gewezen op het belang van innovatie en samenwerking om medische professionals wereldwijd afdoende toegang te geven tot de benodigde materialen en beschermingsmiddelen en R&D-programma's naar besmettelijke ziekten ook richting de toekomst veilig te stellen.

Ook andere onderwerpen hebben de aandacht. In het voorjaar van 2020 heeft ACTIAM een investeerders-statement ondertekend die was opgesteld door Sustainalytics over leefbaar inkomen en leefbaar loon. Het statement kreeg de steun van 36 institutionele investeerders wereldwijd met een vermogen van 2.4 biljoen US dollar. De brief is verstuurd naar 40 CEO's en voorzitters van voedsel- en drankenbedrijven, en retailbedrijven. Het doel van de brief was om meer geluid te geven vanuit investeerders dat het bieden van een leefbaar loon een belangrijk onderwerp is. Er is nog een lange weg te gaan om het leefbaar loon te bereiken. ACTIAM richt de dialoog omtrent dit onderwerp met name op het ontwikkelen van een stappenplan voor het implementeren van een leefbaar loon en het faciliteren van de omstandigheden voor een leefbaar loon bij boeren door bijvoorbeeld een hogere prijs te betalen, en boeren te ondersteunen met duurzame landbouwpraktijken en inkomensdiversificatie.

Engagementcijfers ACTIAM-beleggingsfondsen in het tweede kwartaal van 2020

4.2. Stemmen

In een groot deel van de wereld zijn de jaarlijkse Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AVA) van beursgenoteerde bedrijven in het tweede kwartaal van het jaar. ACTIAM stemde in deze periode op ruim 2.200 vergaderingen van bedrijven in 47 landen wereldwijd. Hierbij stemde ACTIAM zowel op bestuursvoorstellen als voorstellen van aandeelhouders. Wat net als vorig jaar hierin opvalt is het grote aantal voorstellen ingediend door aandeelhouders. Deels is dit te verklaren door het feit dat bedrijven in bijvoorbeeld de Verenigde Staten (324 resoluties) gevoelig zijn voor aandeelhoudersactivisme, wat deels te verklaren is door de aandacht voor uitdagende duurzaamheidskwesties en de relatief lage drempels voor aandeelhouders om resoluties op de AVA's in te dienen. Daarnaast toont het aan dat in landen waar ondernemingen traditioneel minder ontvankelijk zijn voor invloed van buitenaf, het gebruik van resoluties een opkomende middel is om de koers van ondernemingen te beïnvloeden zoals in Japan (36 resoluties).

Op basis van internationale richtlijnen, onder andere op het gebied van biodiversiteit en ontbossing, heeft ACTIAM een stembeleid ontwikkeld voor het stemmen op onderwerpen op de agenda van aandeelhoudersvergaderingen. Een voorbeeld hiervan is de verwachting dat commoditybedrijven rapporteren over de impact (ofwel rechtstreeks of via hun toeleveringsketen) van ontbossing en daarmee samenhangende mensenrechten- en biodiversiteitskwesties. Een ander voorbeeld hiervan is de verwachting dat bedrijven certificering door internationale instanties (FSC, RSPO, RTRS, MSC, Five Freedoms of Animals) stimuleren in zowel eigen activiteiten als mede richting ketenpartners. Deze criteria worden jaarlijks herzien en dienen als basis voor het bepalen van onze stem als aandeelhouder.

Dat het indienen van aandeelhoudersvoorstellen tot gewenst effect kan resulteren is gebleken bij het Amerikaanse multinational Tyson Foods. Aandeelhouders hadden voor de jaarlijkse AVA een voorstel ingediend waarin het bedrijf werd verzocht om uiterlijk op 30 juli 2020 een rapport uit te brengen over de risico's van ontbossing in de toeleveringsketen en de wijze waarop het bedrijf ontbossing tegengaat. Hoewel Tyson de "escalerende" bezorgdheid over ontbossing in haar duurzaamheidsverslag van 2018 heeft erkend, had het bedrijf nog geen openbare verklaringen of toezeggingen gedaan met betrekking tot ontbossing. In de aanloop naar de AVA heeft het bedrijf aangekondigd dat het zich gaat committeren aan het zogenoemde NDPE-beleid ('No Deforestation, No Peat, No Exploitation'). Tyson gaat hiervoor de samenwerking aan met Proforest, een adviesbureau zonder winstoogmerk, om een risicoanalyse uit te voeren op toeleveringsketens voor de belangrijkste aanjagers van ontbossing, te weten palmolie, sojabonen, rundvlees, hout en papier. De resultaten van deze evaluatie zullen de basis vormen van de toewijding van het bedrijf aan het NDPE-beleid. Deze aankondiging heeft ertoe geleid dat het voorstel al voor de AVA is ingetrokken door de aandeelhouders.

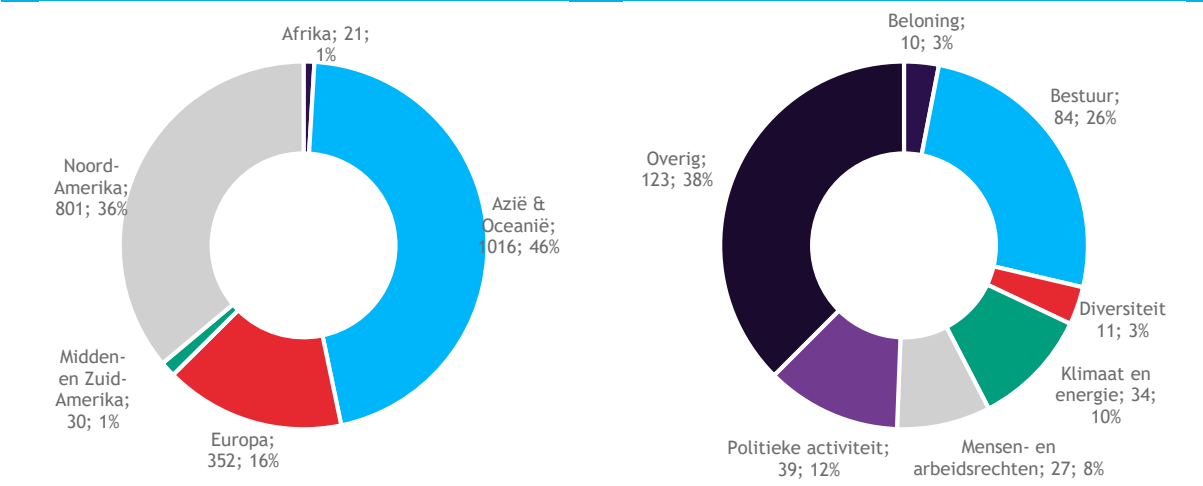
Op de vergadering van Yum! Brands, het moederbedrijf van KFC, Pizza Hut, Taco Bell en The Habit Burger Grill, is een aandeelhoudersvoorstel omtrent ontbossing wel ter stemming gebracht. Het voorstel roept het bedrijf op om jaarlijks te rapporteren over hoe het bedrijf de impact als gevolg van ontbossing in de toeleveringsketen van YUM! Brands beperkt. Het voorstel vraagt het bedrijf om kwantitatieve gegevens op te nemen in het rapport over de impact op ontbossing en de voortgang in de gestelde doelstellingen om dergelijke effecten te verminderen. Gesteund door onder andere het proxy-adviesbureau Institutional Shareholder Services (ISS) kreeg het voorstel dit jaar 35% van de stemmen, 3 procent meer dan vorig jaar, wat aangeeft dat een groeiend aantal aandeelhouders het bedrijf vraagt meer transparant te zijn over de maatregelen om ontbossingsrisico's in de toeleveringsketens te beperken.

Voor meer informatie over hoe ACTIAM in de eerste helft van dit jaar heeft gestemd op andere onderwerpen, verwijzen we naar het ACTIAM Beleggingsfondsen Halfjaarbericht welke in de loop van de maand augustus wordt gepubliceerd.

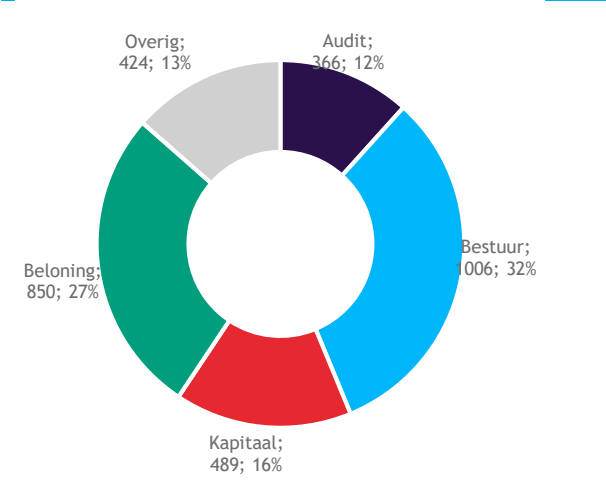
De volgende grafieken geven inzicht in de verdeling van uitgebrachte stemmen per regio, de bestuursvoorstellen waar ACTIAM tegen heeft gestemd en de gesteunde aandeelhoudersvoorstellen.

STEMMEN VERDELING NAAR REGIO

GESTEUNDE AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN PER ONDERWERP

STEMMEN TEGEN BESTUURSVOORSTELLEN

5. Het belegbaar universum

5.1. Bedrijven

Alle organisaties waarin ACTIAM belegt worden onderzocht op milieu-, sociaal en governance (ESG) onderwerpen. De beoordelingscriteria voor deze onderwerpen staan in de Fundamentele Beleggingsbeginselen. Deze hebben betrekking op mensenrechten, fundamentele arbeidsrechten, corruptie, milieuvervuiling, wapens, dierenwelzijn en klant- en productintegriteit. De Fundamentele Beleggingsbeginselen komen voort uit internationale verdragen, overeenkomsten en 'best practices' en zijn te vinden op de website van ACTIAM. Daarnaast beoordeelt ACTIAM of bedrijven de capaciteit hebben om zich aan te passen aan de lopende transities richting een duurzamere samenleving. Bedrijven die deze capaciteit ontberen, creëren financiële risico's voor onze beleggingsportefeuille. In het tweede kwartaal van 2020 heeft de screening van de bedrijven geleid tot een aantal extra uitsluitingen.

Uitsluiting vanwege ontbossingsrisico's

In het tweede kwartaal van dit jaar hebben we de Braziliaanse vleesverwerker JBS SA uitgesloten. JBS is het grootste vleesverwerkende bedrijf ter wereld op het gebied van rundvlees, kip en varkensvlees en exporteert haar producten naar meer dan 150 landen in de wereld. JBS wordt al een aantal jaar door beschuldigd door milieuactivisten dat zij vlees aankopen van vee dat wordt gehouden op illegaal ontboste gronden in het Amazonegebied.

JBS is zich bewust van het risico dat illegaal vee terechtkomt in de toeleveringsketen. Het bedrijf heeft in het verleden al overeenkomsten getekend, onder andere met Greenpeace, om ontbossing tegen te gaan. De welwillendheid van het bedrijf om hierover naar buiten te treden staat echter in contrast met het feit dat het bedrijf tot nu toe onvoldoende maatregelen genomen heeft het probleem van illegale veehouderij en ontbossing op te lossen. Uit externe controles en onderzoek van onder andere Amnesty International, blijkt dat JBS zijn toeleveranciers onvoldoende controleert op de mate waarin zij betrokken zijn bij ontbossing in het Amazonegebied.

Op basis van deze bevindingen heeft ACTIAM zich in 2018 aangesloten bij een collectief engagementinitiatief geleid door CERES. Via dit initiatief worden er gesprekken gevoerd met JBS over onder andere het introduceren van een controlesysteem, waar ook toeleveranciers onder vallen, om er zeker van te zijn dat vee dat illegaal graasde in beschermde gebieden niet voorkomt in de toeleveringsketen. Er wordt bovendien van het bedrijf verwacht dat het volledige transparantie verzorgt in rapportages over de mate waarin het bedrijf misstanden identificeert in de toeleveringsketen en in hoeverre het bedrijf deze weet terug te dringen.

In juni 2020 heeft ACTIAM het engagement met het bedrijf geëvalueerd om te bepalen of er voldoende vooruitgang is geboekt om aan de gestelde doelstellingen te voldoen. Uit deze evaluatie kwam naar voren dat het bedrijf niet in staat is gebleken om toezicht te houden op zijn leveranciers die te maken hebben met vee afkomstig van door de staat beschermde parken. Op basis van deze bevindingen, in combinatie met het feit dat JBS ook betrokken is bij corruptieschandalen en schending van mensenrechten, heeft het ACTIAM ESG-comité besloten het bedrijf uit te sluiten van het beleggingsuniversum.

Overige bedrijven

- Adaro Indonesia PT is onderdeel van het reeds uitgesloten PT Adaro Energy Tbk. Beide bedrijven voldoen niet aan de verwachtingen die ACTIAM heeft op het gebied van het milieu en zijn daarom uitgesloten. PT Adaro Energy Tbk was dit al en deze status geldt sinds dit kwartaal ook voor Adaro Indonesia PT.
- Ook Federal International Finance PT is onderdeel van een uitgesloten bedrijf wat niet voldoet aan het beleid op het gebied van het milieu: PT Astra International Tbk. Federal International Finance PT is daarom nu ook uitgesloten.
- Petrobras Global Finance BV behoort tot het concern Petrobras. Petrobras wordt geconfronteerd met aanzienlijke zorgen in verband met omkoping, de relatie met medewerkers en de impact het bedrijf heeft op het milieu en de gemeenschap. ACTIAM heeft Petrobras uitgesloten om de significante controversies met betrekking tot corruptie en geeft deze status nu ook aan Petrobras Global Finance BV.
- Schahin II Finance Co SPV Ltd is een organisatie actief in de financiering van infrastructuur en projecten. Dit doet Schahin ook voor Petrobras en Schahin wordt dan ook genoemd in een corruptieschandaal met Petrobras. Dit is voor ACTIAM de reden het bedrijf op de uitsluitingenlijst te plaatsen.
- Sberbank of Russia Via SB Capital SA is onderdeel van Sberbank. Sberbank staat op de EU sanctielijst en daarom wil ACTIAM niet in dit bedrijf, en de gerelateerde onderdelen, investeren. Afgelopen kwartaal is ook Sberbank of Russia via SB Capital SA opgenomen op de uitsluitingslijst.
- Studio City Finance LTD is de dochteronderneming van Studio City Company Limited. Dit bedrijf is actief binnen gokken en andere kansspelen en is daarom uitgesloten. Studio City Finance LTD krijgt dezelfde status en is daarom niet belegbaar.

- Gazprom PJSC via Gaz Finance PLC is een onderdeel van Gazprom. Gazprom staat al sinds 2015 op de ACTIAM uitsluitingenlijst in verband met zijn activiteiten en de impact hierop het op het milieu. Gazprom PJSC via Gaz Finance PLC is om dezelfde reden toegevoegd aan de lijst met uitgesloten bedrijven.
- Taurus 2013 (gmf1) Plc is onderdeel van MMC Norilsk Nickel PJSC. Norilsk Nickel is een concern dat actief is in de mijnbouw en metallurgie en voldoet niet aan de standaarden die ACTIAM verwacht van een bedrijf met betrekking tot het milieu. Daarom is, naast Norilsk Nickel, ook Taurus uitgesloten.
- China Southern Power Grid International Finance BVI 2018 Co Ltd en China Southern Power Grid International Finance BVI Co Ltd zijn actief in de energiesector in China. Hierbij houden zij echter, volgens de optiek van ACTIAM, niet voldoende rekening met het milieu en mensenrechten in de gebieden waar zij actief zijn. Daarom zijn beide toegevoegd aan de uitsluitingenlijst.
- Indika Energy Tbk PT, en de onderdelen Indo Energy Finance II BV, Indika Energy Capital II Pte Ltd en Indika Energy Capital III Pte Ltd, zijn actief met het onderzoeken, produceren en verwerken van kool. Het bedrijf laat een groei zijn van deze activiteiten en dit gaat in tegen het beleid dat ACTIAM verwacht van bedrijven; namelijk een afname van fossiele brandstoffen. Daarom zijn de vier ondernemingen opgenomen op de lijst van uitsluitingen.
- Indonesia Asahan Aluminium Persero PT wordt door diverse databronnen aangemerkt als niet-compliant met de Global Compact principes van de VN. Hierbij gaat het specifiek over mensenrechten en het milieu. ACTIAM gelooft dan ook niet dat het bedrijf handelt zoals omschreven in het ACTIAM duurzaamheidsbeleid en sluit het daarom uit van beleggingen.
- Inner Mongolia Mengdian Huaneng Thermal Power Corporation Limited houdt zich bezig met de opwekking van elektrische energie waarbij 96% van de omzet afkomstig is van kolen. Dit is niet in lijn met de verwachtingen die ACTIAM heeft met betrekking tot fossiele brandstoffen en daarom is het bedrijf opgenomen op de uitsluitingenlijst.
- Ook Koks OAO Via Koks Finance DAC is om zijn kolenactiviteiten sinds dit kwartaal uitgesloten van beleggingen. Het bedrijf wint en verwerkt kolen en ijzererts en is hiermee niet compliant met het beleid ACTIAM over fossiele brandstoffen.
- Shanghai Electric Power Co Ltd en het onderdeel Shanghai Electric Power Finance Ltd staan onder grote druk door de toenemende regelgeving in China met betrekking tot het milieu. Bovendien verwacht ACTIAM het bedrijf een lage capaciteit te hebben om hiermee om te gaan en zijn er sterke vermoedens dat Shanghai Electric Power Co Ltd zijn kolencentrales wil uitbreiden. Dit alles samen heeft ACTIAM doen besluiten het bedrijf op de uitsluitingenlijst te plaatsen.
- La Francaise des Jeux SAEM is de Franse aanbieder wereldwijde loterijen en online sportwedenschappen. Dit gaat in tegen de mening die ACTIAM heeft over gokken en daarom is het bedrijf uitgesloten van beleggingen.
- Pertamina Persero Pt is actief in de exploratie en productie van olie en gas in Indonesië. Hierbij wordt echter niet voldoende rekening gehouden met lokale ecosystemen en is het risico op schade hieraan te groot in de ogen van ACTIAM. Het bedrijf is om die reden dit kwartaal toegevoegd aan de uitsluitingenlijst op het Land Use thema.
- Sawit Sumbermas Sarana Tbk PT beheert verschillende palmolieplantages en fabrieken in Zuidoost-Azië. Ook Sawit lijkt onvoldoende rekening te houden met fragiele ecosystemen en handelt daarmee niet in lijn met de verwachtingen die ACTIAM heeft met betrekking tot het gebruik van land. Daarom sluit ACTIAM Sawit uit van investeringen. Ook het onderdeel SSMS Plantation Holdings Pte Ltd krijgt deze status toegekend.
- Tot slot, is het bedrijf Pan America Silver Corp toegevoegd aan de uitsluitingenlijst. Deze nieuwe toevoeging aan de benchmark heeft een zilvermijn in Guatemala overgenomen waar veel issues en controversies spelen. De eisen die ACTIAM stelt omtrent mensenrechten werd niet aan voldaan.

5.2. Landen (Staatsobligaties)

Staatsobligaties zijn een belangrijke beleggingscategorie bij ACTIAM en vormen een essentieel onderdeel van de strategie voor verantwoord beleggen. De Fundamentele Beleggingsbeginselen geven de ESG-criteria aan op het gebied van milieu, maatschappij en bestuur die worden mee gewogen bij de beleggingsbeslissingen. Meer concreet gaat het om onderwerpen zoals de rechten van de mens, corruptie, het milieu en wapens. Afgelopen kwartaal hebben er geen ontwikkelingen plaatsgevonden op het gebied van het ACTIAM-beleggingsuniversum voor staatsobligaties.

6. Meetbare impact

Metten van engagements op ontbossing

ACTIAM heeft zich ten doel gesteld om in 2030 geen ontbossing meer te financieren via haar beleggingen in bedrijven. Om dat doel te bereiken zet ACTIAM in op engagement met bedrijven over ontbossing en het meetbaar maken van ontbossing. ACTIAM voert engagement met bedrijven die de capaciteit hebben om hun beleid- en managementpraktijken aan te passen. Op die manier mitigeren zij hun blootstelling aan (de risico's van) ontbossing. Om voortgang op dergelijke engagement te meten, is inzicht nodig in de huidige betrokkenheid van bedrijven bij ontbossing en hoe dit veranderd over tijd. Die informatie is niet altijd (objectief) voor handen, omdat een bedrijf niet altijd inzicht heeft in haar volledige keten en daarom niet weet in welke mate zij opereert in een gebied met hoogwaardige biodiversiteit. Daarnaast wil ACTIAM haar bijdrage aan ontbossing kunnen meten, waarbij dezelfde uitdagingen een rol spelen.

Daarom is ACTIAM een strategisch partnerschap aangegaan met Satelligence. Dit bedrijf is gespecialiseerd in het detecteren en monitoren van activiteiten van specifieke bedrijven die tot ontbossing en daarmee biodiversiteitsverlies leiden aan de hand van satellietbeelden. Op basis van hun gegevens is ACTIAM van plan om gesprekken te starten met bedrijven om ketentransparantie te bevorderen en bedrijven te monitoren op de voortgang op hun doelstellingen op ontbossing. Daarnaast wil ACTIAM de gegevens gebruiken om inzicht te krijgen in de mate waarin beleggingen gelieerd zijn aan ontbossing en de omvang hiervan. Op die manier wil ACTIAM ontbossing tegengaan om zo haar doelstelling in 2030 te bereiken.

Identificatie van ontbossing via satellietbeelden
(bron: Satelligence)

Investeren in landherstel

Naast het tegengaan van ontbossing in haar beleggingen, onderzoekt ACTIAM de mogelijkheden om ook herbebossing mogelijk te maken. Samen met Zwitserleven is ACTIAM daarom een samenwerking aangegaan met een kleinschalig landherstelproject in Zuid-Frankrijk. In dit project wordt er geëxperimenteerd met commercieel landherstel. De regio waarin het project zich bevindt, Luberon, wordt in toenemende mate geteisterd door droogte en extreme regenval waardoor landherstel cruciaal is om verwoestijning tegen te gaan.

Eerste bomen aangeplant om overlevingskansen te bepalen (bron: Praxis Forest Initiative)

In het project wordt landherstel gecombineerd met biologische bos- en landbouw ('boslandbouw') om natuurlijke ecosystemen te herstellen en tegelijkertijd inkomsten te genereren. Hiermee heeft het project zowel een positieve impact op het tegengaan van verwoestijning als dat het een verdienmodel creëert, wat het ook interessant maakt voor investeerders. Met de sponsoring vanuit ACTIAM wordt er sinds dit voorjaar geëxperimenteerd met verschillende plant- en boomsoorten om de overlevingskansen te bepalen voordat op grotere schaal wordt aangeplant. Naast het selecteren van de meest kansrijke soorten zijn er echter nog een aantal belangrijke hordes te nemen voordat het financieren van landherstel een volwaardige investeringscategorie wordt. Zo zouden er bijvoorbeeld verschillende winstgevendende projecten samengevoegd moeten worden om schaal te creëren.

De projecteigenaar heeft daarom het initiatief genomen om een divers gezelschap van experts samen te brengen om oplossingen te bedenken voor de zichtbare en onzichtbare hordes richting financierbare

landherstel. ACTIAM en Zwitserleven nemen deel aan deze uitdaging. Zo zijn we intensief betrokken bij het organiseren van seminars, waarvan de eerste virtuele sessie reeds heeft plaatsgevonden op vrijdag 17 april jongstleden met vertegenwoordigers van zowel private als publieke organisaties betrokken bij landherstel. Dit najaar of volgend voorjaar, afhankelijk van de ontwikkelingen rondom COVID-19, staat er ook een fysiek bezoek gepland aan het experiment, waarbij het doel is om werkbare financieringsmodellen te bedenken om landherstel toegankelijk te maken voor institutionele investeerders.

Bijlagen

Uitsluitingen: bedrijven

Legenda: Fundamentele Beleggingsbeginselen

Thema	Voor bedrijven	Voor landen
	Beginselen op het gebied van de mens(-heid)	
  	1. Respecteren van fundamentele mensenrechten 2. Respecteren van fundamentele arbeidsrechten 3. Geen betrokkenheid bij controversiële wapens. Wij beleggen niet in de productie, ontwikkeling, verkoop of distributie van controversiële wapens of gerelateerde activiteiten en de verkoop van wapens aan burgers. Bovendien beleggen we niet in bedrijven en landen die militair materieel aan militaire regimes leveren	a. Beschermen en handhaven van fundamentele mensenrechten b. Geen betrokkenheid bij de handel in controversiële wapens
	Beginselen op het gebied van maatschappij	
  	4. Respecteren van internationale sancties 5. Geen systematische betrokkenheid bij fraude, corruptie of belastingontduiking 6. Geen significante betrokkenheid bij producten en ondernemingen die schade toebrengen aan de volksgezondheid of dierenwelzijn	c. Aandacht voor en toepassing van principes van goed bestuur en anti-corruptie maatregelen
	Beginselen op het gebied van milieu	
	7. Geen systematische betrokkenheid bij ernstige milieuschade	Idem als c.

Legenda: Fundamentele Materiële Drijfveren

Icoon	Drijfveren	
	Gebruik van fossiele brandstoffen	Beheersing van het gebruik van fossiele brandstoffen. Dit heeft onder meer invloed op de klimaatverandering, luchtvervuiling, de beschikbaarheid van energie en de menselijke gezondheid.
	Watergebruik	Beheersing van het gebruik van zoet water in gebieden waar water schaars is. Dit heeft onder meer invloed op de beschikbaarheid van water, waterkwaliteit, gezondheid en voedselproductie.
	Landgebruik	Het beheer van landgebruik, in het bijzonder voor landbouwdoeleinden. Dit heeft invloed op de klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en waterstromen, maar ook op lokale gemeenschappen en maatschappelijke ongelijkheid.
	Beheer van chemisch afval	Beheer van giftige stoffen, chemische stoffen met een lange levensduur, gevaarlijk afval en plastic. Dit heeft invloed op het milieu en de volksgezondheid.
	Beheer van sociaal kapitaal	Handelingen om het bestaansrecht (de zogenaamde license to operate) te behouden. Deze hebben onder meer invloed op mensenrechten, verhoudingen binnen gemeenschappen, sociale gelijkheid en de toegang tot en de betaalbaarheid van bijvoorbeeld gezondheidszorg en financiering.
	Beheer van menselijk kapitaal	Activiteiten met betrekking tot arbeidsrechten en vakbondsrechten en arbeidsomstandigheden. Deze hebben invloed op onderwijsmogelijkheden en op inkomens- en genderongelijkheid.
	Gedrag en integriteit van organisaties	Handelingen om een ethisch bedrijfsklimaat te creëren. Deze hebben invloed op lokale gemeenschappen, sociale rechtvaardigheid en arbeidsomstandigheden. Voor bedrijven betreft dit hun eigen organisatie-model, maar ook de manier waarop zij met andere bedrijven in de keten omgaan. Voor landen betreft dit de manier waarop zij met mensenrechten, burgerrechten en politieke rechten omgaan.

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen							Fundamentele Materiële Drijfveren						
																
Aboitiz Power Corp.	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
Adani Ports and Special Economic Zone	Transport	Opkomende markten							●							
Adaro Indonesia PT	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●							
Aerojet Rocketdyne Holdings, Inc.	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Aeroteh SA	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Airbus Group Finance BV	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Airbus Group SE	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Alpha Natural Resources, Inc.	Energie	Noord-Amerika							●							

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen							Fundamentele Materiële Drijfveren						
																
Altria Group	Voedsel, dranken & tabak	Noord-Amerika						●								
Aluminum Corporation of China Ltd.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●							
Andeavor	Energie	Noord-Amerika	●													
Andeavor LLC	Energie	Noord-Amerika	●													
Anhui Conch Cement Company Limited	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten								●						
Anhui Great Wall Military Industry Co. Ltd.	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●											
Antero Resources Corporation	Energie	Noord-Amerika									●					
Arch Coal, Inc.	Energie	Noord-Amerika							●							
Aryt Industries Ltd.	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Ashot Ashkelon Industries Ltd.	Kapitaalgoederen	Europa			●											
AviChina Industry & Technology Company Limited	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●											
Babcock International Group PLC	Zakelijke dienstverlening	Europa			●											
BAE Systems PLC	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Banco BTG Pactual SA	Banken	Opkomende markten					●	●								
Bank Vtb Pao	Banken	Opkomende markten				●										
Banpu Public Company Limited	Energie	Opkomende markten							●							
Barrick Gold Corporation	Metalen & mijnbouw	Noord-Amerika							●							
BAT Capital Corp	Voedsel, dranken & tabak	Europa						●								
BAT Intl Finance Plc	Voedsel, dranken & tabak	Europa						●								
Beijing Capital International Airport Company	Transport	Opkomende markten					●									
Berjaya Sports Toto Berhad	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●								
Bharat Heavy Electricals	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●											
Bloomberry Resorts	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●								
Braskem Finance Limited	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten					●									
Braskem Netherlands Finance B.V.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten					●									
Braskem S.A.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten					●									
British American Tobacco (Malaysia) Berhad	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten						●								
British American Tobacco PLC	Voedsel, dranken & tabak	Europa						●								
Bukit Asam TBK PT	Energie	Opkomende markten							●							
BWX Technologies, Inc.	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Canadian Natural Resources Limited	Energie	Noord-Amerika								●						
Canadadian Oil Sands Ltd	Energie	Noord-Amerika								●						
Canadian Tire Corp	Consumptiegoederen en kleding	Noord-Amerika			●											
Cenovus Energy Inc.	Energie	Noord-Amerika								●						
Centerpoint Energy Inc.	Nutsbedrijven	Noord-Amerika								●						
Centrais Eletricas Brasileiras SA	Nutsbedrijven	Opkomende markten							●							
China Avionics Systems Co., Ltd.	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●											
China Coal Energy Company Limited	Energie	Opkomende markten							●							
China Mobile Limited	Telecommunicatie	Opkomende markten	●				●									
China Northern Rare Earth Group High Tech Co.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten									●					
China Petroleum & Chemical Corporation (SINOPEC)	Energie	Opkomende markten	●													
China Power International Development	Nutsbedrijven	Opkomende markten							●							
China Resources Cement Holdings Limited	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
China Resources Power Holdings	Energie	Opkomende markten							●							
China Shenhua Energy Company Limited	Kapitaalgoederen	Opkomende markten							●							
China Southern Power Grid	Nutsbedrijven	Opkomende markten	●						●							
International Finance BVI Co Ltd	Nutsbedrijven	Opkomende markten	●						●							
China Southern Power Grid International Finance BVI Co Ltd	Nutsbedrijven	Opkomende markten	●						●							
China Spacesat Co., Ltd.	Nutsbedrijven	Opkomende markten			●											

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen							Fundamentele Materiële Drijfveren						
																
Chinalco Finance Holdings	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●							
Chubu Electric power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Azië-Pacific								●						
CLP Holdings Limited	Nutsbedrijven	Azië-Pacific								●						
Coal India	Energie	Opkomende markten	●						●							
Compagnie Financière Richemont SA	Consumptiegoederen en kleding	Europa			●											
Compagnie Petroliere Imperiale LTEE (Imperial Oil)	Energie	Noord-Amerika								●						
Compania de Minas Buenaventura S.A.A.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten										●				
CONSOL Energy Inc.	Energie	Noord-Amerika							●							
Continental Resources	Energie	Noord-Amerika							●							
Country Garden Holdings Company Limited	Onroerend goed	Opkomende markten													●	
Crown Resorts Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
Daewoo Engineering & Construction Co. Ltd.	Constructie & Engineering	Azië-Pacific							●							
Daicel Corporation	Metalen & mijnbouw	Azië-Pacific			●											
Dassault Aviation SA	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Datang International Power Generation Co., Ltd.	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
DICKS Sporting Goods, Inc.	Retail	Noord-Amerika			●											
DMCI Holdings	Kapitaalgoederen	Opkomende markten							●							
DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Noord-Amerika							●							
Eastern Co SAE	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten						●								
Ecopetrol	Energie	Opkomende markten							●							
Elbit Systems Limited	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Electric Power Development Co., Ltd.	Nutsbedrijven	Azië-Pacific								●						
ENEA SA	Nutsbedrijven	Europa							●							
Energy Transfer Partners	Energie	Noord-Amerika	●													
Energy Transfer LP	Energie	Noord-Amerika	●													
Energy Transfer LP / Regency Energy Finance Corp	Energie	Noord-Amerika	●													
Energy Transfer Operating LP	Energie	Noord-Amerika	●													
Eskom Holdings	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
Evrast plc	Metalen & mijnbouw	Europa		●												
Exaro Resources Limited	Energie	Opkomende markten							●							
Federal International Finance PT	Autoproducenten	Opkomende markten							●							
Federal State Unitary Enterprise SPLAV State Research & Production Association	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●											
Fluor Corporation	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Flutter Entertainment	Gokken & kansspelen	Europa						●								
Freeport-McMoRan Inc.	Metalen & mijnbouw	Noord-Amerika	●						●							
G4S International Finance PLC	Zakelijke dienstverlening	Europa	●													
G4S PLC	Zakelijke dienstverlening	Europa	●													
Galaxy Entertainment Group Ltd	Dienstverlening	Azië-Pacific						●								
Gazprom PAO	Kapitaalgoederen	Opkomende markten						●								
Gazprom PJSC	Kapitaalgoederen	Opkomende markten						●								
GD Power Development Co. Ltd.	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
General Dynamics Corporation	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Genting Bhd.	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●								
Genting Malaysia Berhad	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●								
Genting Plantations Berhad	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten						●								
Genting Singapore Plc	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
Greek Organisation Of Football Prognostics S.A.	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●								
Grupo México S.A.B. de C.V.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten														
Guangdong Investment Ltd.	Nutsbedrijven	Opkomende markten							●							

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen								Fundamentele Materiële Drijfveren							
																		
Kyushu Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Azië-Pacific									●							
L3-Harris Technology Inc.	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●													
Larsen & Toubro Ltd.	Dienstverlening	Opkomende markten			●													
Las Vegas Sands Corp.	Gokken & kansspelen	Noord-Amerika						●										
Leidos Holdings	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●													
Leonardo Finmeccanica SpA	Kapitaalgoederen	Europa			●													
La Francaise des Jeux SAEM	Gokken & kansspelen	Europa					●											
Lig Nex1 Co. Ltd.	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●													
Lockheed Martin Corporation	Nutsbedrijven	Noord-Amerika			●													
Manila Electric Co.	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●								
Marathon Petroleum Corp.	Energie	Noord-Amerika	●															
Marubeni Corporation	Kapitaalgoederen	Azië-Pacific								●								
MDU Resources Group, Inc.	Nutsbedrijven	Noord-Amerika							●									
MEG Energy Corp	Energie	Noord-Amerika								●		●						
Melco Resorts & Entertainment Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●										
Mesaieed Petrochemical Holding Company Q.S.C.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●									
Metro Pacific Investments Corp.	Banken	Opkomende markten								●								
Mexichem SAB de CV	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten											●					
Mgm China Holdings Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●										
Mgm Resorts International	Gokken & kansspelen	Noord-Amerika						●										
Midwest Connector Capital Company	Energie	Noord-Amerika	●															
MMC Norilsk Nickel OJSC Via MMC Finance DAC	Metalen & mijnbouw	Opkomende landen							●									
NiSource Inc.	Nutsbedrijven	Noord-Amerika																
Nk Rosneft' Pao	Energie	Opkomende markten				●			●									
Norilsk Nickel	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten																
NORINCO International Cooperation Ltd.	Kapitaalgoederen	Opkomende markten			●				●									
Northrop Grumman Corporation	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●													
Novomatic Ag	Gokken & kansspelen	Europa						●										
NRG Energy Inc	Nutsbedrijven	Noord-Amerika								●								
NTPC Ltd.	Nutsbedrijven	Opkomende markten							●									
Oil and Natural Gas Corporation	Energie	Opkomende markten	●						●									
ONGC Videsh Ltd.	Energie	Opkomende markten	●						●									
Pan American Silver Corp	Metalen & mijnbouw	Noord-Amerika	●															
PAO Severstal	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten		●														
Parsley Energy Inc.	Energie	Noord-Amerika								●								
Pertamina Persero Pt	Energie	Opkomende markten										●						
Perusahaan Perseroan (Persero) Pt Perusahaan Listrik Negara	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●								
Petrobras Distribuidora S.A.	Energie	Opkomende markten					●											
Petrobras Global Finance BV	Energie	Opkomende markten					●											
PetroChina Company Ltd.	Energie	Opkomende markten	●				●											
Petróleo Brasileiro S.A. - Petrobras	Energie	Opkomende markten					●		●									
Petróleos Mexicanos	Energie	Opkomende markten																
PGE Polska Grupa Energetyczna SA	Nutsbedrijven	Opkomende markten																
Philip Morris International Inc.	Voedsel, dranken & tabak	Noord-Amerika						●	●									
Phillips 66	Energie	Noord-Amerika	●															
Pilgrim's Pride Corp	Voedsel, dranken & tabak	Noord-Amerika					●											
Poongsan Corporation	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten			●													
Porsche Automobil Holding SE	Autoproducenten	Europa					●	●	●									
Posco	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten		●														
Posco Chemtech Company Ltd.	Kapitaalgoederen	Opkomende markten		●														
Posco Daewoo	Kapitaalgoederen	Opkomende markten		●														
Power Construction Corporation of China, Ltd.	Constructie & Engineering	Opkomende markten								●								

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen							Fundamentele Materiële Drijfveren						
																
Prosegur Compania De Seguridad, S.a.	Zakelijke dienstverlening	Europa		●												
PT Adaro Energy Tbk	Energie	Opkomende markten							●							
PT Astra International Tbk	Autoproducenten	Opkomende markten							●							
PT Barito Pacific Tbk	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●							
Pt Gudang Garam Tbk	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten						●	●							
Pt Hanjaya Mandala Sampoerna Tbk	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten						●								
PT Semen Indonesia (Persero) Tbk	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten								●						
PT United Tractors Tbk	Energie	Opkomende markten														
Ratch Group Public Company Limited	Nutsbedrijven	Opkomende markten	●						●							
Rabigh Refining and Petrochemical Company	Energie	Opkomende markten								●	●					
Raytheon Company	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●				●							
Reynolds American Inc.	Voedsel, dranken & tabak	Noord-Amerika						●								
Rheinmetall AG	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Richemont International Holding SA	Consumptiegoederen en kleding	Europa			●											
Rio Tinto Finance PLC	Metalen & mijnbouw	Europa	●													
Rio Tinto Ltd.	Metalen & mijnbouw	Azië-Pacific	●						●							
Rio Tinto PLC	Metalen & mijnbouw	Europa	●						●							
Rolls-Royce Holdings PLC	Kapitaalgoederen	Europa			●				●							
Rolls-Royce PLC	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Rosneft International Finance	Energie	Opkomende markten	●													
Russian Agricultural Bank OJSC Via RSHB Capital SA	Banken	Opkomende markten				●										
Safran SA	Kapitaalgoederen	Europa			●											
Sands China Ltd.	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
Sasol Financing International Ltd.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten								●						
SASOL Financing USA LLC	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten								●						
Sasol Ltd.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten								●						
Saudi Arabian Oil Co	Energie	Opkomende markten	●													
Saudi Cement Company	Kapitaalgoederen	Opkomende markten								●						
Saudi Industrial Investment Group	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten											●			
Sawit Sumbermas Sarana Tbk PT	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten									●					
Sberbank of Russia	Banken	Opkomende markten	●													
Sberbank Rossii Pao	Banken	Opkomende markten				●										
SDG Finance	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten									●					
SDIC Power Holdings Co., Ltd.	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
Serco Group PLC	Zakelijke dienstverlening	Opkomende markten			●											
Shaanxi Coal Industry Company Limited	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten								●						
Schahin II Finance Co SPV Ltd	Energie	Opkomende markten					●									
Shandong Gold Mining Co Ltd	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten									●					
Shanghai Electric Power Company Limited	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
Shanghai Electric Power Finance Ltd	Nutsbedrijven	Opkomende markten								●						
Shanghai Industrial Holdings Limited	Kapitaalgoederen	Opkomende markten						●								
Shanxi Xishan Coal and Electricity Power Co., Ltd.	Energie	Opkomende markten								●						
Shenenergy Company Limited	Energie	Opkomende markten							●							
Shenghe Resources Holding	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten									●					
Shenhua Overseas Capital	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●							
Shenzhen Energy Group Co., Ltd	Energie	Opkomende markten							●							
Sinopec Group Overseas Development 2013 Ltd.	Energie	Opkomende markten	●						●							
Sinopec Group Overseas Development 2015 Ltd.	Energie	Opkomende markten	●						●							
Sjm Holdings Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
South32 Limited	Metalen & mijnbouw	Azië-Pacific							●							

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen							Fundamentele Materiële Drijfveren						
																
Southern Copper Corporation	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten	●						●							
SSMS Plantation Holdings Pte Ltd	Voedsel, dranken & tabak	Opkomende markten										●				
Steel Capital (Severstal)	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten		●												
Studio City Company Limited	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●	●							
Studio City Finance Ltd	Gokken & kansspelen	Opkomende markten						●								
Suedzucker AG	Voedsel, dranken & tabak	Europa						●								
Suedzucker International Finance BV	Voedsel, dranken & tabak	Europa						●								
Sumitomo Corporation	Kapitaalgoederen	Azië-Pacific								●						
Suncor Energy Inc.	Energie	Noord-Amerika								●						
Sunoco Logistics Partners Operations	Energie	Noord-Amerika	●													
Swedish Match Ab	Voedsel, dranken & tabak	Europa						●								
Tabcorp Holdings Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
Tatts Group Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
Tbea Co Ltd. ,	Kapitaalgoederen	Azië-Pacific								●						
Tenage Nasional Berhad	Nutsbedrijven	Opkomende markten							●	●						
Textron Inc.	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Thales SA	Kapitaalgoederen	Europa			●											
The Boeing Company	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
The Chugoku Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Azië-Pacific								●						
The Kansai Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Azië-Pacific								●						
The National Commercial Bank SJSC	Banken	Opkomende markten						●								
The Stars Group	Gokken & kansspelen	Noord-Amerika						●								
The Tata Power Company Limited	Nutsbedrijven	Opkomende markten							●							
Tokyo Electric Power Company Holdings, Inc.	Nutsbedrijven	Azië-Pacific	●													
Tiandi Science & Technology	Kapitaalgoederen	Opkomende markten								●						
Tongling Nonferrous Metals Group Co Ltd	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●			●				
Tourmaline Oil Corp.	Energie	Noord-Amerika										●				
Transneft' Pao	Energie	Opkomende markten				●										
Tsogo Sun Holdings Limited	Gokken & kansspelen	Opkomende markten	●					●								
Uniper SE	Nutsbedrijven	Europa								●						
United Technologies Corp	Kapitaalgoederen	Noord-Amerika			●											
Vale Overseas Ltd	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten	●													
Vale S.A.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten	●													
Vedanta Limited	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten	●						●							
Vedanta Resources PLC	Metalen & mijnbouw	Europa	●						●							
Vnesheconombank via VEB Finance PLC	Banken	Opkomende markten				●										
Volcan Compania Minera	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten										●				
Volkswagen AG	Autoproducenten	Europa					●	●	●							
Volkswagen Bank GmbH	Autoproducenten	Europa					●	●	●							
Volkswagen Financial Services AG	Autoproducenten	Europa					●	●	●							
Volkswagen International Finance NV	Autoproducenten	Europa					●	●	●							
Volkswagen Leasing GmbH	Autoproducenten	Europa					●	●	●							
Walmart	Voeding en detailhandel	Noord-Amerika			●											
Tauron Polska Energia	Nutsbedrijven	Opkomende markten														
Wal-Mart de Mexico S.A.B. de C.V.	Voeding en detailhandel	Opkomende markten					●		●							
Washington H. Soul Pattinson And Company Limited	Energie	Azië-Pacific							●							
Whiting Petroleum Corp	Energie	Noord-Amerika								●						
William Hill Plc	Gokken & kansspelen	Europa						●								
Wynn Macau, Limited	Gokken & kansspelen	Azië-Pacific						●								
Wynn Resorts, Limited	Gokken & kansspelen	Noord-Amerika						●								

Bedrijf	Sector	Regio	Fundamentele Beleggingsbeginselen							Fundamentele Materiële Drijfveren						
																
Xiamen Meiya Pico Information	Technologische hardware & apparaten	Opkomende markten	●													
Yancoal International Resources Development Co. Limited	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten							●							
Yintai Gold	Mijnbouw	Opkomende markten										●				
Yanzhou Coal Mining Company Ltd.	Energie	Opkomende markten							●							
YPF Sociedad Anonima	Energie	Opkomende markten							●							
Zhejiang Huahai Pharmaceuticals Co. Ltd.	Farmaceutica	Opkomende markten						●								
Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd	Energie	Opkomende markten							●							
Zijin International Capital Company Limited	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten	●													
Zijin Mining Group Co. Ltd.	Metalen & mijnbouw	Opkomende markten	●						●							

* In de regio Azië-Pacific zitten de volgende landen: Australië, Hong Kong, Japan, Nieuw Zeeland en Singapore

Uitsluitingen: landen

Land			
Afghanistan		●	●
Algerije		●	●
Angola		●	●
Azerbeidzjan		●	
Bahrein		●	
Bangladesh			●
Brunei		●	
Burundi		●	●
Cambodja		●	●
Centraal-Afrikaanse Republiek	●	●	●
China	●	●	
Comoren			●
Cuba		●	
Democratische Republiek Congo		●	●
Djibouti		●	●
Egypte	●	●	●
Equatoriaal-Guinea		●	●
Eritrea		●	●
Ethiopië		●	●
Gabon		●	
Gambia **			
Guinea			●
Guinea-Bissau			●
Haïti			●
India		●	
Irak		●	●
Iran	●	●	●
Israël *		●	
Jemen	●	●	●
Kameroen		●	●
Kazachstan		●	
Kirgizië **			
Laos		●	
Libanon			●
Liberia **			
Libië	●	●	●
Mali			●
Marokko *		●	
Mauritanië		●	
Mozambique			●
Myanmar	●		●
Nicaragua		●	●
Nigeria			●
Noord-Korea	●	●	●
Oeganda		●	
Oezbekistan		●	●
Oman		●	
Pakistan			●
Palestina (West Bank en Gaza)		●	
Qatar		●	
Republiek Congo		●	●
Rusland	●	●	
Rwanda		●	
Saoedi-Arabië		●	
Soedan	●	●	●
Somalië	●	●	●
Swaziland		●	

Land			
Syrië	●	●	●
Tadzjikistan		●	●
Thailand		●	
Tsjaad		●	●
Turkije		●	
Turkmenistan		●	●
Venezuela	●	●	●
Verenigde Arabische Emiraten (VAE)		●	
Vietnam		●	
Wit-Rusland	●	●	
Zimbabwe	●		●
Zuid-Soedan	●	●	●

* Deze landen worden door Freedom House als “vrij” beschouwd, maar betwiste gebieden binnen hun grenzen worden als “niet vrij” beschouwd.

** Deze landen horen sinds dit jaar niet langer bij de 20% van de landen met de laagste scores op de World Governance Indicators. Om te voorkomen dat het universum te veel fluctueert worden in de analyse data van twee opeenvolgende jaren gebruikt. Landen moeten voor twee opeenvolgende jaren niet bij de 20% laagst scorende landen op de World Governance Indicators horen om te worden toegelaten tot het universum. Deze landen blijven voor dit jaar uitgesloten, maar worden volgend jaar weer ingesloten mits ze hun score handhaven.

Disclaimer

Deze disclaimer is van toepassing op de in dit document opgenomen commerciële informatie (hierna: de Informatie) die door ACTIAM N.V. (hierna: ACTIAM) aan de ontvanger wordt aangeboden. Door het in ontvangst nemen van deze Informatie accepteert de ontvanger de toepasselijkheid van deze Disclaimer. ACTIAM streeft ernaar nauwkeurige en actuele informatie te verschaffen uit betrouwbaar geachte bronnen. ACTIAM kan echter de nauwkeurigheid en volledigheid van de Informatie niet garanderen en aan de Informatie kunnen geen rechten worden ontleend. De Informatie kan technische of redactionele onnauwkeurigheden of typografische fouten bevatten. ACTIAM geeft geen garanties, expliciet of impliciet, aangaande de vraag of de Informatie die middels deze presentatie en/of dit document verkregen is nauwkeurig, volledig of actueel is. ACTIAM is niet verplicht om de verstrekte Informatie bij te werken of onnauwkeurigheden of fouten te herstellen. De ontvanger zal ACTIAM inclusief haar bestuurders, management en medewerkers niet aansprakelijk stellen voor eventuele tekortkomingen in deze Informatie. De waarde van beleggingen kan fluctueren en resultaten behaald in het verleden bieden geen garantie voor de toekomst. Het bespreken van risico's in de Informatie dient niet beschouwd te worden als een volledige opsomming van alle voorkomende risico's. De hier vermelde Informatie dient door de ontvanger niet te worden geïnterpreteerd als zakelijk, financieel, beleggings-, hedging-, handels-, juridisch, regelgevend, belasting-, of boekhoudkundig advies. De belegger dient zelf elders onafhankelijk advies in te winnen. Ook dient deze informatie niet beschouwd te worden als een aanbod om producten te kopen, te verkopen of te investeren. Op producten en diensten genoemd in deze Informatie zijn mogelijk specifieke voorwaarden van toepassing die geraadpleegd dienen te worden voordat tot een transactie besloten wordt. De ontvanger van de Informatie is zelf verantwoordelijk voor de wijze waarop de ontvanger de Informatie gebruikt. De op die Informatie gebaseerde beslissingen zijn voor rekening en risico van de ontvanger. Deze Informatie wordt de ontvanger uitsluitend aangeboden voor eigen gebruik en de ontvanger zal deze Informatie slechts aan derden ter beschikking stelling na schriftelijke toestemming van ACTIAM. Nederlands recht is van toepassing op deze Disclaimer

